

JAVNOPRAVNO ZASTOPSTVO – TRIDESET LET POTRATENE ENERGIJE?

Predstava, da je etnična skupina nekakšno politično telo, ki mora kot politični kolektiv govoriti z enim glasom, je predvsem centralnoevropska zamisel iz obdobja romantike. Po mnenju mnogih kritikov¹ pomeni vrnitev v plemensko naravnano filozofijo obdobja pred razsvetljenstvom. »Kdo smo mi?« sem vprašal vidnega gorečega protagonista javnopravnega zastopstva koroških Slovencev. Vprašanje je občutil kot provokacijo in mi jezno zažugal: »Kaj tako neumno vprašaš, ko pa smo, kar smo, enako že vseh zadnjih dvesto let!« Točno v tem se mi zdi srž razhajanja v že trideset let trajajoči debati o tej nesrečni temi enotnega ali javnopravnega zastopstva slovenskih Korošcev. Poglejmo si torej bistvo teorij nacionalne manjšine, etnonacionalnega pristopa in miselnega vzorca etnogeneze.

»Saj nismo v gosteh na teh koroških tleh!«

Skrajšano bi lahko zadevo razložili s tem, da ljudstvo postane etnična skupina (predstavljena skupnost), etnična skupina postane narod, narod pa ustanovi državo in s tem postane nacija. Če ob ustanavljanju države del naroda ostane zunaj meja te države, gre po tej teoriji za nacionalno manjšino, ustanovljena država pa postane matična država. Država, v kateri nacionalna manjšina živi, je potemtakem država gostiteljica. Že v luči uvodnega popularnega citata Valentina Polanška to zveni absurdno, a je vendarle veljavna razlaga dvesto let stare teorije etnogeneze.

»Z jezikom smo ali nismo!«

Kaj je torej identiteta, s katero imamo koroški Slovenci opraviti, in kaj je etnična pripadnost, na podlagi katere nekateri vidijo odrešitev v navezi z državno strukturo? Verjetno se bomo vsi strinjali, da gre za večplastno zadevo, pri kateri je najpomembnejši jezik. Florijan Lipuš je v uvodno navedenem citatu strnil stvar v bistvo. Glede etnične skupine kot naslednje stopnje postaja že težje. Sicer se verjetno še vsi strinjamo, da ne gre več za rasne biološke razlike, temveč le za domnevne izvore in občutene kulturne pripadnosti. Sporno verjetno počasi postaja, ko rečem, da občutki dostikrat varajo domnevna dejstva in gre deloma za čiste hipostaze. Kakorkoli, v zaporedju sledi tretja plast, ki je narod, ta pa ima dva obraza – po eni strani kulturno naravnani obraz v obliki že navedene etnične skupine in po drugi strani obraz

¹ Na primer: Helmut Plessner, *Die verspätete Nation. Über die politische Verführbarkeit bürgerlichen Geistes*. 5. Auflage, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1994; Karl Popper, *Die offene Gesellschaft und ihre Feinde*, Bd. 2 Falsche Propheten, 2003, 8., durchges. Aufl., VI, Verlag: Mohr Siebeck, nazadnje: Samuel Salzborn, *Staat und Nation*, Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 2011.

nacionalne pripadnosti. Slednja torej nastane, ko identiteta postane politični program in stremi po homogenizaciji v obliki državnega pokroviteljstva. In točno tu je nacionalistična past: v preteklost naravnana identiteta naj bi bila domnevni skupni imenovalec kot opravičilo za kolektivizacijo izrazito intimnega vprašanja identitete. Polaščanje in izključevanje kot fenomena etničnosti se pojavita prav tukaj: po eni strani se polašča Slovencev, ki tak etnocentrični model odklanjamo, po drugi strani pa izključuje participacijo vseh tistih, ki sta jim slovenski jezik in kultura pri srcu in nimajo slovenskega etničnega porekla.

»Narod ni stranka«

... je bilo geslo mladinskega gibanja slovenskih študentov v sedemdesetih letih. Z njim so nakazali, da svetovnega nazora naroda ni mogoče poenotiti. Kar jim ne uspe s prepričevanjem, želijo promotorji javnopravnega zastopstva zdaj doseči z državno oblastjo in s prisilo. Vse to potem še poimenujejo kot demokratično. Ali je res tako težko razumeti, da največji del koroških Slovencev ni pripravljen podrediti svojih političnih pogledov nacionalistično razumljeni identiteti? Geslo »narod ni stranka« še zmeraj velja, lahko pa bi dodali, da »etnična skupina ni država v državi«.

»Samo milijon nas je?«

Republika Slovenija menda tudi na ZSO izvaja pritisk, naj sprejme predlagani zastopniški model. Ob poglobljenem pogledu v socialno strukturo lastne države bi se morali določeni politiki in diplomati RS pošteno zamisliti: Če si namreč ogledamo tako imenovano slovensko etnično telo v celoti, potem lahko brez večjega tveganja zaključimo, da živi v Sloveniji več kot omembe vredna različica etničnih skupin. Koliko je po kriterijih etnično zasnovanega naroda v Sloveniji res Slovencev? Polovica prebivalcev Slovenije? Nekoliko več ali celo manj? Pravega odgovora na ta vprašanja zaradi spolzkega pojma »narod« seveda, tako kot v Avstriji, tudi v Sloveniji ni. Več kot sto let stara dediščina nekdanje Jugoslavije tukaj odpira celo vrsto vprašanj, podobno kot v globalnem merilu visoka stopnja migracij.

Idejni svet identitarcev naj bi predstavljal modernizacijo manjšinskega zastopstva?

Romantično predstavo o »prebujanju narodov« skupaj z obilico strokovnjakov ocenjujem kot preživet politični model. Kako naj bo razumevanje nacije na podlagi etnične naveze kos izzivom globalnih migracij? Kolikšen je delež migrantov z drugim etničnem ozadjem v prebivalstvu evropskih držav? Ali naj vse te ljudi po etničnem modelu izključimo iz

nacionalnega telesa? Dejstvo je tudi, da je nastalo vidno gibanje, ki v spomin na centralno evropsko tradicijo etničnih korenin vidi rešitev prav v tem. Ta gibanja rotijo družbo, naj se narodi Evrope spet vrnejo na pravo pot in končno zavrnejo zmote Zahoda, ki je z idejami neorganskega razumevanja naroda brez korenin in tradicij okužil tudi centralno Evropo. Etnos naj končno spet zavlada svetu, avtoritarne demokracije Putina, Orbána, bratov Kaczyński in njim podobnih so deklariran program gibanja, ki je širom Evrope postalo znano kot gibanje identitarcev.

V čem se definicija in nacionalni poudarek identitete teh ljudi razlikujeta od naveze identitete skupnega zastopstva javnopravnega značaja? V goli teoretični figuri in miselni strukturi prav v ničemer. Poseben historični kontekst Nemčije zadevo praktično nekoliko relativira, a so to razumeli tudi identitarci. Upanje in bistveni del rešitve argumentirajo z navezavo na rusko tradicijo in narodno teorijo.² Nacionalno telo naj bo spet etnična skupina, narod pa skupnost, ki kot četica koraka v istem organskem ritmu. Ali ne vidite paralele med idejo etnične rekolektivizacije in predlogom javnopravnega zastopstva v mikrokozmosu Koroške? Vzamem v zakup ogorčenje in proteste zagovornikov javnopravnega modela in njihovo odločno zavračanje tega vzporejanja. Vzamem to vnaprej na znanje in jim celo verjamem, da subjektivno nimajo teh evropskih intencij. A vendarle, zakaj potem ne vidijo, da je njihov model nekaj podobnega kot »identitarni volk v demokratični ovčji obleki«?

Tudi če glede tega ne bomo dosegli konsenza, pa mislim, da je očitno, da gre pri kolektivizaciji etničnega vprašanja za zelo stare in že v luči razsvetljenstva tvegane ideje. Model javnopravnega zastopstva je otrok prav te konservativne miselnosti in je vse drugo kot modernizacija družbene ureditve. Ob vsem tem pa me še najbolj čudi, da prav predsednica koroških Zelenih ta model promovira kot atraktivno novost.

² Christian Böttger, *Ethnos, Der Nebel um den Volksbegriff*, Lindenbaum Verlag, Schnellbach, 2014, ISBN: 978-3-938176-50-54.

Moje razumevanje pozicije ZSO

ZSO je že pred leti na enem od svojih občnih zborov potrdila linijo »jezika in kulture« in se po mojem mnenju poslovala od ideje poenotenega etničnega zastopstva, in sicer

- ker pomeni akt državne kolektivizacije etnične skupine performativno konstitucijo etnonacionalnega telesa, ki je večina slovensko govorečih Korošcev ne želi,
- ker je etnična skupina kot politična tvorba racionalno nedojemljiva politična kategorija,
- ker je država, ki se vtika v vprašanja identitete glede rase, vere, nacionalnosti in etnije ter drugih podobnih zadev potencialno totalitarnega značaja,
- ker vsaka organizacija (tudi javnopravna) lahko zastopa le svoje člane in ker se večina koroških Slovencev v takšno organizacijo ne bi vključila,
- ker je etnični element kot državno-politična kategorija zaradi svoje zazrtosti v preteklost v nasprotju z načeli odprte družbe,
- ker je etnično zasnovana državna naveza v nasprotju z izzivi globalnega razvoja in ne nazadnje tudi evropske integracije.

Povedano po domače, slovenščina mi je kot element lastne identitete izrazito pomembna. Prav tako je zame samoumevna z jezikom vsebinsko povezana kultura. Previden pa postanem, ko ta preraste **v etnično skupino narodnosti**, moja meja pa je dokončno prekoračena v primeru etnične kolektivizacije in preskoka v nacionalistični model.

Zusammenfassung in deutscher Sprache

Den vorliegenden Artikel versteht der Autor als Reflexion auf die wieder aufflammende Diskussion betreffend die öffentlich-rechtliche Vertretung der slowenischen Volksgruppe in Kärnten und nimmt doch eindeutig Stellung, indem er sein Verständnis von der Position des Zentralverbandes, die er unterstützt, wie folgt zusammenfasst:

Der Zentralverband hat bereits vor Jahren in einer seiner Generalversammlungen sein Grundsatzprogramm auf „Sprache und Kultur“ ausgerichtet und hat damit auch der Idee einer einheitlichen ethnischen öffentlich-rechtlichen Vertretung eine Absage erteilt, und zwar

- weil der Zentralverband in der Einrichtung eines seitens des Rates angestrebten öffentlich-rechtlichen Vertretungskörpers der Kärntner Slowenen die performative Konstituierung einer ethnisch-nationalen Minderheit sieht, die in dieser Form von der Mehrheit der Kärntner Slowenen nicht gewünscht wird,*
- weil eine ethnische Gruppe als politische Kategorie rational kaum fassbar ist,*
- weil ein Staat, der in Fragen der Identität von Rasse, Religion, Nationalität, ethnischer Zugehörigkeit und ähnlichen Bereichen eingreift, potenziell totalitäre Züge aufweist,*
- weil jede Organisation (auch eine öffentlich-rechtliche) nur ihre Mitglieder vertreten kann und die Mehrheit der Kärntner Slowenen kein Interesse hat, Mitglied in einer derartigen Organisation zu werden,*
- weil ethnische Elemente zwangsläufig auf die Herkunft Rückgriff nehmen, damit vergangenheitsorientiert sind, und daher als staatlich-politische Kategorie den Grundsätzen der offenen Gesellschaft widersprechen,*
- weil die Verbindung von Staat und Ethnie aus Volks- und Sprachgruppen kollektivierte identitäre Volksgemeinschaften macht,*
- weil staatlich-ethnisch verankerte Nationsbegriffe mit den Herausforderungen der globalen Migration und nicht zuletzt auch mit der europäischen Integration im Widerspruch stehen.*

Praktisch meint der Autor, die slowenische Sprache sei ihm als Teil seiner Identität sehr wichtig, die dazu gehörige Kultur empfinde er als selbstverständlich, wenn es um ethnische Zugehörigkeiten geht, werde er jedoch vorsichtig und hellhörig. Die Grenze sei für ihn jedenfalls überschritten, wenn durch ethnische Kollektivierung ein nationalistisches Modell konstituiert werden soll.